

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista covid-19-epidemian torjumisen erityistoimenpiteiksi Euroopan rakenne- ja investointirahastojen ja vähävaraisimmille suunnatun avun rahaston osalta (*koronakriisin investointialoite plus*)

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle Euroopan komission 2.4.2020 antamat ehdotukset Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EU) N:o 1303/2013 ja (EU) N:o 1301/2013 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse erityistoimenpiteistä, joilla voidaan tarjota poikkeuksellista joustavuutta Euroopan rakenne- ja investointirahastojen käyttöön covid-19-epidemian vastatoimena (KOM(2020) 138 lopullinen) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 223/2014 (vähävaraisimmille suunnatun avun eurooppalainen rahasto) muuttamisesta covid-19-kriisin torjumiseksi toteutettavien erityistoimenpiteiden osalta (KOM(2020) 141 lopullinen) sekä ehdotuksista laadittu muistio.

Muutosasetukset on tarkoitettu tulemaan voimaan kiireellisenä. Tämän vuoksi ehdotuksista annettiin ensin valtioneuvoston yhteensovitusjärjestelmässä koordinoitua E-selvitykset (E 32/2020 vp ja E 33/2020 vp).

Helsingissä 23 päivänä huhtikuuta 2020

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

Neuvotteleva virkamies Petri Haapalainen

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

MUISTIO

EU/2020/0793

EU/2020/0788

23.4.2020

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ EDUSKUNNALLE EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUSTEN (EU) N:O 1303/2013 JA (EU) N:O 1301/2013 MUUTTAMISESTA SILTÄ OSIN KUIN ON KYSE ERITYISTOIMENPITEISTÄ, JOILLA VOIDAAN TARJOTA POIKKEUKSELLISTA JOUSTAVUUTTA EUROOPAN RAKENNE- JA INVESTOINTIRAHASTOJEN KÄYTTÖÖN COVID-19-EPIDEMIAN VASTATOIMENA SEKÄ EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEN (EU) N:O 223/2014 (VÄHÄVARAISIMMILLE SUUNNATUN AVUN EUROOPPALAINEN RAHASTO) MUUTTAMISESTA COVID-19-KRIISIN TORJUMISEKSI TOTEUTETTAVIEN ERITYISTOIMENPITEIDEN OSALTA (KORONAKRIISIN INVESTOINTIALOITE PLUS)

1 Tausta

Komissio on antanut 13.3.2020 tiedonannon ja lainsäädäntöpaketin eräistä ajankohtaisen COVID-19-epidemian hoitamiseen suunnattavista erityistoimista Euroopan rakenne- ja investointirahastoissa. Ehdotukset on hyväksytty ja ne tulivat voimaan 1.4.2020 (E 16/2020 vp / U 5 /2020 vp – *Koronakriisin investointialoite*).

COVID-19 kriisi asettaa merkittäviä haasteita myös vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahaston toiminnalle. Komissio esittikin 2.4. muutoksia rahaston asetukseen (223/2014), jotta avun jatkuminen kaikkein heikoimmassa ja haavoittuvimmassa asemassa oleville kyetään kriisitilanteessa turvaamaan. Lisäksi komissio ehdotti lisää mukautuksia Euroopan rakenne- ja investointirahastojen yleisasetukseen 1303/2013 ja Euroopan aluekehitysrahastoasetukseen 1301/2013 (*Koronakriisin investointialoite plus*).

Muutosasetukset on tarkoitettu tulemaan voimaan kiireellisenä. Tämän vuoksi ehdotuksista annettiin ensin valtioneuvoston yhteensovitusjärjestelmässä koordinoitua E-selvitykset (E 32/2020 vp ja E 33/2020 vp).

2 Pääasiallinen sisältö

2.1 Euroopan rakenne- ja investointirahastoja koskevat ehdotukset

Komissio ehdottaa 13.3. annettuja ehdotuksia täydentäviä lisämuutoksia ohjelmakaudella 2014–2020 sovellettavaan sääntelyyn Euroopan rakenne- ja investointirahastoissa, jotta COVID-19-pandemian vaikutuksia voitaisiin lieventää parhaalla mahdollisella tavalla em. rahastoista:

- Komissio voisi hyväksyä jäsenvaltion hakemuksista ohjelmamuutoksen, jolla tilivuonna 1.7.2020–30.6.2021 EAKR-, ESR- ja koheesiorahaston Investoinnit kestäväan kasvuun ja työpaikkoihin -tavoitteen ohjelmien yhdessä tai useammassa toimintalinjassa rahoitettuihin hankkeisiin ei vaadittaisi kansallista omarahoitusta (100 % EU-tuki).

- Mahdollistettaisiin tarvittavat määrärahojen siirrot Euroopan aluekehitysrahaston (pl. Interreg-ohjelmat), Euroopan sosiaalirahaston ja koheesiorahaston välillä Investoinnit kestäväan kasvuun ja työpaikkoihin -tavoitteessa.
- Niihin määrärahoihin, joiden siirron komissio hyväksyy ohjelmamuutoksella, ei sovelleta temaattista keskittämistä.
- Automaattisesta maksunpalautussäännöstä voitaisiin poiketa force majeure -syystä.
- Rahastojen tuki koronatoimiin voitaisiin osoittaa takautuvasti jo käynnistettyihin tai päättyneisiin hankkeisiin.
- Maaseudunkehittämisohjelmissa laajennettaisiin mahdollisuuksia rahoittaa pk-yritysten käyttö-pääomaa (enintään 200 000 euroa).
- Euroopan aluekehitysrahaston, Euroopan sosiaalirahaston ja koheesiorahaston sekä Euroopan meri- ja kalatalousrahaston ohjelmia suljettaessa sallittaisiin enintään 10 %:n poikkeamat komission päätöksellä hyväksytyissä ohjelmissa kullekin prioriteetille ja aluekategorialle vahvistetuista määrärahoista.

Lisäksi ehdotus sisältää toimeenpanoa yksinkertaistavia mukautuksia, muun muassa määräaikoihin joustoa vuosikertomuksen käsittelyssä, ei velvoitetta kumppanuussopimusstrategian päivittämiseen ohjelmamuutoksissa, temaattisesta keskittämisestä luovuttaisiin ja ex-ante etukäteisselvityksiä ei edellytettäisi rahoitusinstrumenttien osalta.

Komissio ehdottaa myös yhdenvertaistavaa muutosta EAKR-asetukseen, jotta tukea voitaisiin myöntää myös EU-osarahoitteisiin toimiin vaikeuksissa olevien yritysten tukemisen kiellon estämättä erikseen määritellyistä valtiontukiohjelmista, mukaan lukien 20.3.2020 annetut tilapäiset de minimis -puitteet.

2.2 Vähävaraisimmille suunnattu rahasto

Varmistaakseen avun jatkumisen ja perille toimittamisen kriisitilanteessa ehdottaa komissio seuraavia muutoksia vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahastoa koskevaan asetukseen:

- kriisin aiheuttamat lisätoimenpiteet ovat tukikelpoisia alkaen 1.2.2020
- kriisin aiheuttamat toimenpideohjelman muutokset eivät edellytä komission päätöstä
- arvoseteleiden hyödyntäminen avun perille toimittamisessa on mahdollista
- vuosiraportin palautusajankohta myöhennetään ja erilaisia valvonta- ja tarkastustoimenpiteitä voidaan kriisin aikana joustavoittaa
- lisätään joustavuutta kriisistä johtuviin, esimerkiksi viivästyksiin tai avun vain osittaiseen perille toimittamiseen liittyviin tukikelpoisuusongelmiin ja
- poikkeuksellisen ja tilapäisenä toimenpiteenä mahdollistetaan myös rahaston toiminnasta syntyneiden kulujen 100 %:n kattaminen EU:n budjetista.

3 Ehdotusten oikeusperusta ja suhde toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteeseen

Yhdistetyt oikeusperustat Euroopan rakenne- ja investointirahastoissa: SEUT 177, 178 ja 322 (1) a-artikla, tavallinen lainsäädäntömenettely (määräenemmistöpäätös).

Vähävaraisimmille suunnatun rahaston osalta SEUT artikla 175 (3) tavallinen lainsäädäntömenettely (määräenemmistöpäätös).

Valtioneuvosto pitää ehdotuksia suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteen mukaisena.

4 Ehdotusten vaikutukset Suomelle

Ehdotuksilla ei ole vaikutuksia EU:n talousarvion sitoumusmäärärahoihin, koska rahastoista toimenpideohjelmille ohjelmakaudeksi 2014–2020 myönnettävän rahoituksen enimmäismääriin ei ehdoteta muutoksia.

Ehdotuksilla ei ole vaikutusta maksumäärärahoihin kokonaistasolla.

Euroopan rakenne- ja investointirahastojen maksumäärärahojen tarpeen ennakoidaan kuitenkin aikaistuvan jaksolla 2020–2024 ja purkautuvan jäsenvaltioiden maksettavaksi vuosina 2020–2021. Komission ehdotuksen mukaan Euroopan maksumäärärahojen tarve vuonna 2020 olisi 8,5 mrd. euroa ja vuonna 2021 6,1 mrd. euroa. Tämä kuittaantuisi komission ehdotuksen mukaan vuosina 2023 ja 2024, jolloin maksumäärärahojen tarve vähenisi molempina vuosina 7,3 mrd. euroa. Siten kyseessä olisi yhteensä 14,6 miljardin euron suuruisesta maksumäärärahojen aikaistamisesta, jonka kokonaisvaikutus on Suomen maksujen kannalta neutraali.

Vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahaston maksumäärärahojen tarpeen ennakoidaan vastaavasti aikaistuvan jaksolla 2020–2024 ja purkautuvan jäsenvaltioiden maksettavaksi vuosina 2020–2021. Komission ehdotuksen mukaan maksumäärärahojen tarve vuonna 2020 olisi noin 42 miljoonaa euroa ja vuonna 2021 noin 25 miljoonaa euroa. Tämä kuittaantuisi komission ehdotuksen mukaan vuosina 2023 ja 2024, jolloin maksumäärärahojen tarve vähenisi molempina vuosina yhteensä noin 67 miljoonaa euroa. Siten kyseessä olisi maksumäärärahojen aikaistamisesta, jonka kokonaisvaikutus on Suomen maksujen kannalta neutraali.

Komissio ei ole tehnyt säädösehdotusten rinnalla ehdotusta tarkistaa EU:n talousarviota vuodelle 2020. Maksumäärärahojen aikaistamisen voisi olettaa ainakin jossakin määrin edellyttävän EU:n talousarvion maksumäärärahojen tarkistamista. Vasta sen myötä nähtäisiin vaikutukset EU:n talousarvioon sekä jäsenvaltioiden maksuihin EU:lle.

Ehdotuksilla ei ole vaikutusta rakennerahastovarojen kansallisen osuuden budjetointiin. Kansalliset varat rakennerahasto-ohjelmaan on budjetoitu kuluvaan rakennerahasto-ohjelman kokonaiskehityksen mukaisesti vuoden 2020 valtion talousarvioon sekä vuosien 2021–2023 julkisen talouden suunnitelmaan. Ehdotus ei muuta ohjelman kokonaiskehystä. Lisäksi Suomen osalta kuluvaan rakennerahasto-ohjelman varojen sidonta-aste on jo korkea, eikä tarjoa siten juurikaan mahdollisuutta aikaistaa toteutusta. Purkautuvia valtuuksia on mahdollisuus kohdentaa uudelleen, mutta silläkään ei olisi vaikutusta kansalliseen budjetointiin.

4.1 Perustuslailliset vaikutukset ja Ahvenanmaan asema

Ahvenanmaan maakunta laatii omat ohjelmat, joita se itse hallinnoi.

5 Muiden jäsenvaltioiden kannat

Jäsenvaltioiden enemmistö puoltaa asetusehdotusten hyväksymistä komission ehdotusten mukaisina.

6 Kansallinen käsittely ja käsittely Euroopan unionissa

Kansallinen käsittely EU-asioiden komitean alaisissa jaostoissa:

Euroopan rakenne- ja investointirahastot:

Alue- ja rakennepolitiikan jaosto EU4 kirjallinen menettely 3.–6.4.2020

Vähävaraisimmille suunnattu eurooppalaisen avun rahasto:

Työllisyysjaosto (EU29), kirjallinen menettely 6.–7.4.2020

Neuvoston neuvottelumandaatit Euroopan parlamentin kanssa käytäviin neuvotteluihin vahvistettiin Coreperissa 8.4.2020.

Ehdotuksista on tarkoitus äänestää Euroopan parlamentin täysistunnossa 16.–17.4.2020, jonka jälkeen neuvoston on tarkoitus hyväksyä asetusehdotukset kirjallisessa menettelyssä.

7 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto voi hyväksyä komission ehdotukset.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn turvaamista pandemian aikana.

Mikäli ehdotuksen sisältö muuttuisi neuvoston käsittelyssä, poikkeuksellisten käsittelyolosuhteiden ja kiireellisuuden johdosta valtioneuvosto arvioisi ja voisi hyväksyä muutoksia ottaen huomioon Suomen kokonaisuuden.

Valtioneuvosto korostaa, että nyt tehtävillä mukautuksilla ei tule ennakoida EU:n monivuotisten rahoituskehysten sisältöä tulevalle kaudelle (2021–2027).